

บทที่ 6

สรุปผลและข้อ เสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

กระบวนการผลิตรายการสารคดีโลกสลัปส์

จากการศึกษาพบว่า "กระบวนการผลิตรายการสารคดีโลกสลัปส์" นั้น มีการดำเนินงานโดยลำดับขั้นตอนต่างๆ เช่นเดียวกับกับแนวคิดในการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ทั่วไป เพียงแต่แตกต่างกันที่ "ปัจจัยเงื่อนไข" ในรายละเอียด ซึ่งก็มีทั้งปัจจัยในเชิง "บวก" และ "ลบ" ควบคู่กัน

ที่เป็นเช่นนั้นก็เนื่องมาจากรายการสารคดี "โลกสลัปส์" ถือเป็นสินค้าและบริการของ "องค์กรผู้ผลิตและจัดจำหน่าย" ซึ่งก็ได้แก่ "บริษัทแปซิฟิก อินเตอร์คอมมิวนิเคชั่น จำกัด" นั่นเอง โดยมีผู้ชมรายการเป็นผู้บริโภคสินค้าและบริการนั้นๆ ผ่านทางสื่อโทรทัศน์ ดังนั้นโอกาสที่ "โลกสลัปส์" จะพัฒนาขึ้นสู่ความนิยมหรือค่อยๆ เสื่อมถอยไปสู่จุดที่ตกต่ำ จึงมีความเป็นไปได้เสมอ ทั้งนี้ก็เนื่องด้วยปัจจัยหลายประการ ดังต่อไปนี้

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตรายการสารคดีโลกสลัปส์

1. ปัจจัยภายใน

ได้แก่ ภาพลักษณ์ขององค์กร, ระบบการบริหารงาน, ความสามารถของบุคลากร, งบประมาณการผลิต, เทคโนโลยีการผลิต, คุณภาพของรายการ และการประชาสัมพันธ์

2. ปัจจัยภายนอก

ได้แก่ แหล่งข้อมูลและเหตุการณ์ต่างๆ, ภาวะทางการตลาด, รสนิยมและทัศนคติของผู้ชม, นโยบายของสถานีโทรทัศน์, นโยบายของผู้สนับสนุน รายการ ตลอดจนแรงผลักดันทางสังคมและการเมือง

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ชุดโลกสลับสีนั้น จะประกอบไปด้วย ปัจจัยจากภายในองค์กรเอง และปัจจัยที่แวดล้อมอยู่ภายนอก ซึ่งเกือบทุกปัจจัยอาจส่งผลกระทบต่อทั้งในเชิงบวกและเชิงลบควบคู่กันไปได้ แต่ทั้งนี้ ทั้งนี้ ผู้ศึกษาก็มีอาจจะระบุได้ชัดถึงระดับของการส่งผลกระทบในแต่ละปัจจัยได้ว่ามีพลังอำนาจ [Power] ในการสร้างผลกระทบได้มากน้อยต่างกันเพียงใด เพียงแต่บอกถึง "ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์" ระหว่างกัน เพื่อจุดมุ่งหมายในการปรับคุณภาพให้เกิดขึ้น ทั้งภายใน และภายนอกองค์กร โดยมีปัจจัยบางประการ อาทิ ปัจจัยด้าน เทคโนโลยีการผลิตที่แทบจะไม่มีผลโดยตรงต่อพัฒนาการด้านการผลิตรายการ เนื่องจากสารคดีมุ่งเน้นไปที่ "สาระทางปัญญา" มากกว่าจะคำนึงถึงเทคนิคแพรวพราวจนเกินงาม อันอาจบั่นทอนคุณค่าของ "ภาษาภาพ" ลงไปได้ และถึงแม้บริษัทจะขาดแคลนอุปกรณ์บางส่วนที่จำเป็นในกระบวนการผลิตไปบ้าง ก็ไม่ถึงได้ว่าเป็นอุปสรรคใหญ่หลวงต่อคุณภาพของงาน

เช่นเดียวกับปัจจัยแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งจะส่งผลในเชิงบวกจากการที่องค์กรผู้ผลิตได้รับการสนับสนุนด้านการเงิน ด้วยนโยบายสืบเนื่องจาก "การแข่งขันทางธุรกิจ" ของผู้สนับสนุนรายการ คือธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด มากกว่าผลในเชิงลบจากการมีคู่แข่งในตลาดสารคดี ทั้งนี้ก็เนื่องมาจาก "ความมั่นคง" ของผู้สนับสนุนรายการ [Financial Backer] เป็นสำคัญ

อีกประเด็นหนึ่งก็ได้แก่ ปัจจัยทางสังคมและการเมือง ซึ่งแต่เดิมเคยถือว่า "การเมือง" เป็นปัญหาสำคัญขององค์กร แต่หากพิจารณาตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา จะพบว่ามิได้ส่งผลกระทบต่อการผลิตรายการเลย ในขณะที่แรงผลักดันทาง "สังคม" นั้น มีผลให้เกิดการยอมรับจากผู้ชมทั่วไป จึงถือเป็นแรง

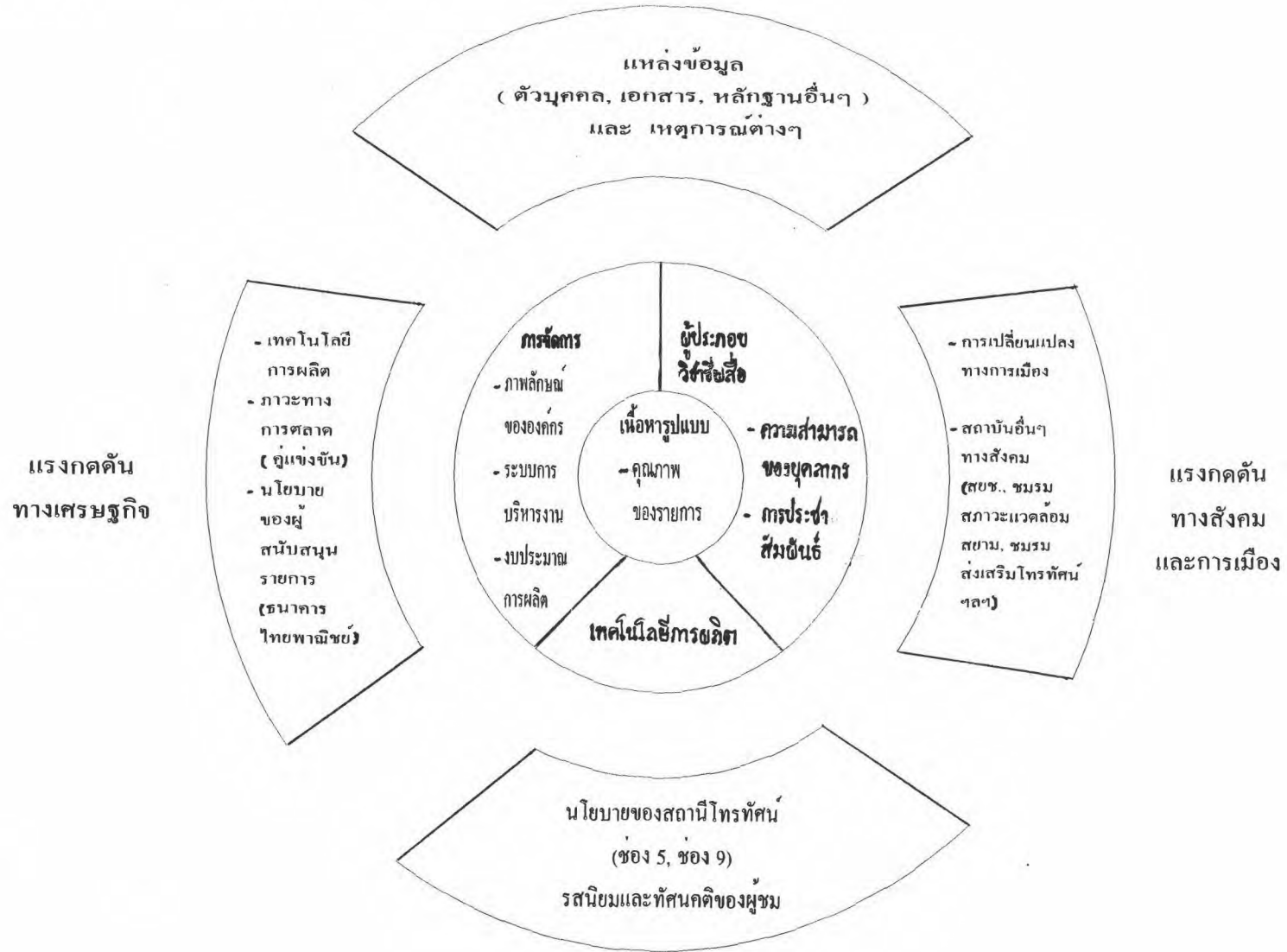
ผลักดันให้ทีมงานผู้ผลิตมุ่งมั่นที่จะผลิตผลงานคุณภาพ เพื่อให้มีผลต่อการยอมรับอย่าง ต่อเนื่องสืบไป

ดังนั้นหากพิจารณาถึง "ปัจจัยหลัก" ในการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ ชุดโลกสลัปสี ตามทัศนะของผู้ศึกษา ก็น่าจะ ได้แก่ ปัจจัยด้าน คุณภาพของรายการ ซึ่งหมายถึงเนื้อหา รูปแบบ และเทคนิคต่างๆในการนำเสนอ เป็นหัวใจสำคัญของ กระบวนการผลิตรายการ เพราะนั่นคือ "ผลผลิต" ที่ได้จากการบ่มเพาะความเพียร พยายามนานัปการ สืบเนื่องมาจาก "การจัดการ" ที่ดีในแง่ของการสร้างภาพลักษณ์ ขององค์กร, ระบบการบริหารงาน, งบประมาณการผลิต รวมไปถึงประสบการณ์ ภูมิหลัง ความรู้ความสามารถ อุดมการณ์ และทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ ของ "ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อ" ทั้งในหน้าที่หลัก คือการผลิตรายการ และการประชาสัมพันธ์รายการ

นอกเหนือจากปัจจัยภายใน ที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการผลิตรายการ "โลกสลัปสี" ยังประกอบไปด้วยปัจจัยแวดล้อมจากภายนอก ซึ่งสนับสนุน ควบคุม หรือเป็นอุปสรรคอีกหลายปัจจัย ได้แก่ แรงผลักดันทาง เศรษฐกิจ ประกอบไปด้วย ผู้สนับสนุนรายการ และภาวะทางการตลาด (คู่แข่งชั้น), แรงผลักดันทางสังคม การเมือง รวมทั้งแหล่งข้อมูลและ เหตุการณ์ต่างๆ, นโยบายของสถานีโทรทัศน์ และประการสุดท้ายที่สำคัญคือ อรสนิยมและ ทัศนคติของผู้ชม

สำหรับปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อ "กระบวนการผลิตรายการสารคดี โลกสลัปสี" นั้น อาจสรุปเป็นแผนภาพตามกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ได้ศึกษา ดังนี้

แผนภาพที่ 7 : ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการผลิตรายการสารคดีโลกสลับลี

ดังนั้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงสามารถสรุปได้ว่าทั้ง "ปัจจัยภายใน" และ "ปัจจัยภายนอก" ต่างก็มีความสำคัญในการผลิตรายการ "โลกสลัปส์" ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันเลย และแต่ละปัจจัยก็อาจส่งผลกระทบต่อเนื่องเป็นกระบวนการถึงซึ่งกันและกันได้ เนื่องจากองค์กรผู้ผลิตรายการคือ "บริษัทแชนิฟิค อินเตอร์ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด" นั้น เป็นระบบย่อยระบบหนึ่งซึ่งดำเนินงานอยู่ภายใต้ระบบใหญ่ของสังคม โดยมีองค์ประกอบอื่นๆแวดล้อมและเกี่ยวข้องอยู่ด้วย อย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้นั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

จากปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อการผลิตรายการสารคดีชุด "โลกสลัปส์" นั้น ทำให้ผู้ศึกษาได้ข้อสรุปเกี่ยวกับแนวทางในการสร้างสรรค์และผลิตงานสารคดีให้มีคุณภาพ โดยจะขอเสนอแนะออกมาเป็นประเด็นต่างๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การจัดการ [Management]

- PERSONNEL

การมี "ฝ่ายบุคลากร" แยกขาดออกจากฝ่ายบัญชี-การเงิน หรือ ฝ่ายผลิต เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อจะได้ทำหน้าที่โดยตรงในการจัดการเรื่อง การคัดเลือกบุคลากรร่วมกับฝ่ายผลิต, การจัดการเรื่องสวัสดิการ, การพิจารณาผลตอบแทน และการเลื่อนตำแหน่งงาน (โดยกำหนดเป็นผังลำดับขั้นไว้อย่างชัดเจนเพื่อเป็นแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานพยายามพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานของตน) ทั้งนี้เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายย่อมจะเกิดความรู้สึกสะทกใจในการติดต่อเรื่องเฉพาะตนกับฝ่ายงานบุคลากรโดยตรงมากกว่าที่จะต้องผ่านทางผู้ควบคุมการผลิตรายการหรือผู้จัดการผลิต ในทุกๆ เรื่อง และที่สำคัญก็จะทำให้ได้แนวทางการบริหารและปฏิบัติงานที่มีลักษณะเป็นระบบ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับการเติบโตขององค์กรมากยิ่งขึ้น (เช่นเดียวกันกับองค์กรธุรกิจโดยทั่วไป)

- TRAINING/SEMINAR

องค์กรที่สร้างความคาดหวังให้แก่ผู้ปฏิบัติงานได้ว่า จะมีการพัฒนา และก้าวหน้าในอนาคตนั้น ควรให้ความสำคัญต่อ "การจัดฝึกอบรม" หรือ "การสัมมนา" อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

ในแง่ของ การจัดฝึกอบรม [Training] นั้น จะช่วยเอื้อให้ "บุคลากรใหม่" ได้ทราบถึงแนวความคิด และวิธีปฏิบัติที่เหมาะสม สอดคล้องกับ ลักษณะรายการ และบรรทัดฐานของบริษัท เพราะแต่ละรายการในแต่ละองค์กรนั้น ต่างก็มีรายละเอียดในการดำเนินงานที่แตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ในส่วน ของ "บุคลากรเก่า" ก็จะได้มีโอกาสพัฒนาวิธีคิด และปฏิบัติใหม่ๆ ที่รับมาจากการ ฝึกอบรม ประยุกต์เข้ากับความสามารถของตนเองที่มีอยู่ก่อนหน้านี้

สำหรับการสัมมนา [Seminar] นั้น จะช่วยให้เกิดการสำรวจข้อบกพร่องของทุกคน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดความพยายามร่วมมือกันในการระดมความคิด เพื่อแก้ไขและพัฒนาแนวทางใหม่ๆ ที่อาจเป็นไปได้มาใช้ โดยอาจแบ่งกลุ่มสัมมนาย่อยในแต่ละฝ่ายก่อน เช่น กลุ่มผู้เขียนบท, ช่างภาพ, ผู้กำกับภาพ (ลำดับภาพ) แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้นั้นมาสัมมนาร่วมกันในกลุ่มใหญ่อีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้ข้อสรุปและการยอมรับที่มีลักษณะเป็นเอกภาพ [Unity] และหากจะให้ได้ผลดีอย่างแท้จริง ก็ควรมีการหยิบยกขึ้นมาเป็นนโยบายเพื่อการปฏิบัติ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

เป็นวิธีการที่ทีมงานสารคดีชุด "โลกสลับสี" ภายใต้การนำของคุณ ชรินทร์ ชมะโชติ ได้เคยทดลองปฏิบัติกับทีมงานบางส่วนจนได้ผลดีในระดับหนึ่ง มาแล้ว โดยจัดขึ้นนอกสถานที่ เพื่อลดทอนบรรยากาศที่เป็นทางการให้น้อยลง เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นมากยิ่งขึ้น

- CO-OPERATION

แนวทางสำคัญอีกประการหนึ่งที่"องค์กรผู้ผลิตรายการสารคดี" ทุกแห่งไม่ควรมองข้าม ก็คือ ความร่วมมือ-ประสานงานอันดี ทั้งส่วนบุคคลและ ฝ่ายงานภายในองค์กร ตลอดจนต่อผู้สนับสนุนรายการ สถานีโทรทัศน์ และองค์กร ทางสังคมการเมืองอื่นๆที่แวดล้อมองค์กรผู้ผลิตฯอยู่ (โดยอาจใช้การติดต่อสื่อสาร แบบไม่เป็นทางการเป็นวิธีการหลัก) เพราะการมีสายสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นต่อทุกๆฝ่าย ย่อมส่งผลต่อเนื่องไปยัง"คุณภาพของงาน" ควบคู่ไปกับ"ความสำเร็จทางธุรกิจ" อย่างมีอาจจะแยกขาดจากกันได้ ดังเช่นที่ ดร.สมเกียรติ อ่อนวิมล และทีมงาน ได้ให้ทัศนะแก่ผู้ศึกษาไว้ในงานวิจัยชิ้นนี้นั่นเอง

นอกจากนี้หากทุกฝ่ายร่วมมือกันในการค้นหาคำตอบจากคำถามที่ว่า "ทำอย่างไรจึงจะ เปิดตลาดสารคดีไทยในต่างประเทศได้อย่างกว้างขวาง" (อ่ำไพวรรณ ลัดดากรพันธุ์, สัมภาษณ์) ก็คงจะสามารถแก้ปัญหาตลาดสารคดีในเมืองไทยที่ยังแคบอยู่ เพราะมีข้อจำกัดในด้านเวลา, สถานี และผู้ชม ที่สำคัญ จะช่วยเผยแพร่ชื่อเสียงของประเทศไทยให้แพร่หลายได้ เช่นที่ สารคดีจาก CNN ของสหรัฐอเมริกา หรือ NHK ของญี่ปุ่น เคยประสบความสำเร็จมาก่อนแล้ว

2. ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อ [Media Professional]

- RESEARCH

ลำพังการค้นคว้าหาข้อมูลของผู้ผลิตรายการ"โลกสลับสี" เอง คงไม่เพียงพอต่อการสร้างสรรค์เนื้อหา และรูปแบบให้"เร้าใจ"กลุ่มเป้าหมายได้ เป็นแน่ จึงควรจะต้องประกอบไปด้วยการศึกษาวิจัย เพื่อทราบทัศนคติและความต้องการในการรับชมรายการสารคดีของผู้ชมประกอบกันไปด้วย เพราะหากผู้ผลิต รู้จักนำเอาข้อติชม หรือความคิดเห็นต่างๆมาประมวล และประยุกต์ เป็นรายการ ที่มีเนื้อหา และรูปแบบ สอดคล้องกับ การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ [Uses

and Gratification] ของผู้ชม ก็ย่อมจะเป็นหนทางหนึ่งที่สามารถโน้มน้าวใจให้เกิดพฤติกรรมการติดตามรับชมรายการได้อย่างต่อเนื่องต่อไป

- TECHNIQUE

ในที่นี้มิได้หมายความว่าถึงเฉพาะเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ในการผลิตรายการ ซึ่งแต่ละองค์กรก็มีได้เกือบจะเท่าเทียมกันอยู่แล้ว หากแต่ควรจะมุ่งให้ความสำคัญกับเทคนิคบางอย่างในการผลิตรายการ ที่อาจจะช่วยยกระดับ "สารคดี" ของเราให้โดดเด่น และมีความแปลกแตกต่างจากรายการอื่นๆ อาทิ การประพันธ์ดนตรีประกอบให้สอดคล้องกับเรื่องราวในแต่ละชุด แต่ละตอน เช่นที่รายการ "โลกสลับสี" ได้เพียรพยายามมาโดยตลอด ซึ่งนอกจากจะสามารถสร้างเอกลักษณ์และขจัดปัญหาเรื่องลิขสิทธิ์แล้ว ยังส่งเสริมให้ผู้ชมเกิดอารมณ์คล้อยตามได้โดยง่าย เป็นการช่วยสร้างคุณค่าให้แก่สารคดีชุดนั้นๆ ไปโดยปริยาย

นอกจากนี้ยังควรให้ความสำคัญกับเทคนิคด้านการผูกเรื่องราวแบบเรื่องสั้น ดังเช่นที่คุณธีรภาพ โลหิตกุล ได้ให้ทัศนะไว้ว่า การนำแต่ละช่วงที่มีความแตกต่างด้านอารมณ์ บรรยากาศ (เช่น สีกลับ, ปิติยินดี, เศร้า, โศก) โดยให้ความสำคัญกับการจัดแสง [Lighting], การสร้างควัน [Dry Ice] หรือแม้แต่การถ่ายภาพย้อนแสง [Silhouette] เพื่อจำลองเหตุการณ์ให้คล้ายคลึงกับประวัติศาสตร์ที่กำลังกล่าวถึงอยู่นั้น จะสามารถช่วยสร้างความแปลกใหม่ด้านเทคนิคการนำเสนอให้ปรากฏแก่สายตาของผู้ชมรายการสารคดี "โลกสลับสี" ได้

อีกแนวทางหนึ่งในการพัฒนาเทคนิคก็คือการเชื่อมโยงรายการซึ่งแทนที่จะใช้ "ผู้บรรยาย" [Narrator] เพียงคนเดียว ก็อาจจะเสริมให้มี "ผู้ดำเนินรายการ" [Presenter] อีก 1 คน ทำหน้าที่ดำเนินรายการจากนอกสถานที่ [Outdoor] โดยจะปรากฏตัวและ "มีส่วนร่วม" ในแต่ละสถานการณ์ เพื่อตอกย้ำความใกล้ชิดในการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ให้แก่ผู้ชม และนอกจากนี้ควรจะคำนึงถึง "การกำกับท่าทาง" [Action] ของผู้ดำเนินรายการ ให้เป็นธรรมชาติหรือสอดคล้องกับเรื่องราวที่กำลังนำเสนออยู่นั้นด้วย (กิ่งละคร)

ทั้งหมดนี้ถือเป็น " เทคนิควิธีในการนำเสนอรายการสารคดีทางโทรทัศน์ " ซึ่งผู้ผลิตรายการทุกองค์กรอาจนำมาประยุกต์ให้เข้ากับลักษณะ เฉพาะของรายการ [Character] ของตน ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะกระตุ้นให้ผู้ชมรู้สึกถึงกับ "ภาพสวย-ดนตรีไพเราะ-รูปแบบแปลกใหม่" ภายใต้วามโดดเด่นของ "สาระทางปัญญา" ที่สารคดีทุกรายการจะพึงมีทัดเทียมกับรายการอื่นใด

ไม่ว่าจะเป็น ผู้ผลิตสารคดี, ผู้สนับสนุนรายการ หรือ ผู้บริหารสถานีโทรทัศน์ ก็ล้วนแต่เป็นบุคคลสำคัญที่มีส่วนผลักดันให้ "การดำเนินการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์" มีความราบรื่นและประสบผลสำเร็จ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นยังมีบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่จะเป็นผู้วัดผลสำเร็จในขั้นสุดท้ายได้เป็นอย่างดี ก็คือ "ผู้ชมรายการ" นั้นเอง ดังนั้นจึงควรใส่ใจในการพัฒนารายการอยู่เสมอเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มบุคคลสำคัญกลุ่มนี้มากที่สุด ด้วยเหตุผลที่ว่า ความอยู่รอดของรายการหรือองค์กรผู้ผลิตรายการนั้น มิได้ขึ้นอยู่กับ "ปัจจัยภายใน" แต่เพียงประการเดียว หากแต่จำเป็นต้องอาศัย "ปัจจัยภายนอก" ที่แวดล้อมอยู่ ประกอบกันไปอีกปัจจัยหนึ่งด้วย

ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาย้อนไปในอดีต จึงปรากฏข้อจำกัดบางประการในการเก็บรวบรวมข้อมูล อาทิ การที่ผู้ปฏิบัติงานไม่สามารถจดจำรายละเอียดต่างๆ ตลอดจนวัน และเวลาในการปฏิบัติงาน ได้อย่างแน่ชัด นอกจากนี้บางครั้งยังเนื่องมาจากการจดจำข้อมูลสับสนกับภารกิจที่ได้กระทำอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะต่องานวิจัยอื่นๆ

ในอนาคตควรที่จะได้มีการศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการและปัจจัยในการผลิตรายการ "สารคดีโทรทัศน์" ที่มีรูปแบบใกล้เคียงกัน เพื่อมุ่งวิเคราะห์ถึงพัฒนาการบางประการที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามยุค ตามสมัย